

République du Sénégal

Ministère de l'Education nationale

CP

Safe nan-and

Seereer

2019

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 3.0 IGO. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce cahier de récits y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées sur le site électronique suivant:

<https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo/>

Muukir ne

Wuup ! o kuud ! (1)	2
Wuup ! o kuud ! (2)	4
Mbaar kaa jir	6
Bat naa yaa Mari	8
Ekol o xe wetaa	10
A tok a sareet	12
Ngoor Maab	14
Biram kaa ret'u no taax kaa	16
Ndiig a fada	18
O njiriiñ a pind a felem in	20
Tuud	22
Sibiru	24
Tooñ faaxee	26
Ngulook naa mbind Mbay Waali	28
Ñiiñ dom faaxee	30
O maad oxaa Saax Maak	32
Fat i fingoox jir-ndiig le	34
Ne kalaas a xoolandteel	36
Yoli	38
Mam refu Cuk	40
Xaye refu tabaski	42
O ciijikax a cek	44
Njom koop a maak	46
Ne Joong a sosoorna	48
Njom ne Cuk	50

WUUP! O KUUD! (1)

Oxoo', kaa i mbondoox boo ndeer o yeng ole, baab'es a nan tig a kurunaa no begax ne. Ta foog ee muus oo mbaa o box. Ndikey guuddik oo. O leng oxe, oxe sakala no maax ole, a seq o loq. O lakas oxe a geenoox no donmaax ole, a jeemaa dajit begax ne.

Baab'es a inoox ondan, a woos o dong ole ta yakandoox'ina, a fudoox njong ne, a ret a geenoox laqa begax ne. O kuud oxe a wet-wet, ta xox. ta noonjin begax ne, ee kaa ñoomaa. Yaa ta bekna xooxum kam a ndok ale rek, baab'es a foonin o dong ole na tagid. O kuud oxe a wuuq, a naang minaak a lanq, firkilooxaa. Baab'es a wet begax ne, a dalfo wuuqin : "O kuudoow! Wuup, o kuud !" O kuud o lakas oxaa a wat o joor, a reef na oot alaa, a sag na kop alaa..

Um tekit a felem :

Kurunaa: kaa naa kurunaa, ten refu kaa naa yo'nooxaa, o nan ta naagaa kurun-kurun.

noonjin: O dam begax naa wegeena, o jeeman o wet, bekxa payof, qicin boo jeg o gom olaa xeoona boo ñoom.

naang minaak : yen alalnq, wondoox nen a cek a qonu.

Laamit qoolandir :

Xar xewu no mbind ne?

Mam guud we ndef'u?

Ndax den dik fop a ndame?

Nam baab'es a damtu o leng oxe?

WUUP! O KUUD! (2)

Yaa baab'es a wuuqna o kuud'oxaa, mbind ne fop a yokoox, o kiinookiin a wet a ndokum, a sutoox, da laamtaa : "Taa ten? Taa ten ee?"

Da ngar, a sofo kuud'oxe ta moof no donmaax olaa na mbaaw alaa, a tuufoox, a sendaa nen oxaa jogoñeena. Baab'es a lay a den ee guud'fik a ndeefu, ndaa o lakas oxaa kaa bostoox. Oxuu fadiidna rek, a dam o don. Coow le a jof took. O kuud'oxaa a dikel, a bekel kam a mbaaw alaa. Leek-leek, o kiin a foolit maana, a fuumin mbaaf mbaa ta falin. Ta yuug, a muuy'ooxaa. Oxene ñaku jom koy, oleng mose ga' kene! Baab'es a lay a den da mbaas a pad ale, yaam ndik da ngaañin. Wiin we fop a mbokatoor no maax olaa, a cungaa roog a feed.

Um tekit a felem :

Dam o don : O kiin a nanangaa mbaa ta ga' kaa jom'anduuna, kaa damaa o donum.

A dikel : a caf ake a mbokatel, a ngumel boo waagkee yuf.

A mbaaw : o ndok o ndeb onqe naa jawteel, a geekeel xa ðaxañ axe.

Laamit qoolandir :

Guud' fodnum ngar'u no mbind ne?

Xar baab'es a fiyu ye ta damna o kuud'oxe leng oxe?

Mam wiin we a sofo o kuud'oxe dameena?

MBAAR KAA JIR

Na diiboor fee faafna, Mari fa Sanu kaa feetik a Mbaar, yaam ñaal tadik kene fop, garee ekol. Ye da mbadiidna no mbind Mbaariin, da soɓ Mbaar a wondoox, «ee jir-ndiig maafun. Ya'um a lay a den ee : Ba nu cooxin xa ɓay de, jir-ndiig kaa xabaa». Mboɓ ne a nomtoox, tiyaa dom a den lool. Ye Mari gatna, a wetandoox a ya'um ke dalna Mbaar. Tee a anda jir-ndiig yaam a yooba nanaa muse ke a laytan. Sanu a doon ee no kalaas den, Madam Juuf a lala den apaax ne da mbarna mbi baa muc no jir-ndiig. Ke eetna refu o fagaroox, moytoox foofi a daagaa, leelaa kam mbind ne.

Mari fa Semu a lay a ee : «wondooxaa kam sanke suupe refu ke naa yetwaa no ook ke, yaam den naa cooxtaa jir-ndiig».

Um tekit a felem :

MUC : ten refu ee daawkiro no jir le.

Moytoox : o fexey boo tig daawkirang

Sanke suupe : sanke naa jalteena teex naa naa wara ɓook

Laamit qoolandir :

An Sanu fa Mari a teetik'u?

Xar damun?

Xar ya' Mbaar a layu den ?

Yaam xar koy ?

Xar Mari fa Semu a layu ?

BAT NAA YAA MARI

Bat ne a Mbaaleem xaye oo. Yaa Mari Njaay jegu o ndeb. Ta xes teel, a leel a ndokum, a daap njongum. O maax ole iitam kaa leelel baa xool. Yaa Mari a bogoox baa xool, a rokoox ndobin jesneer mosu, a rokoox xa koket xa tan, a duumoox puudar makiyaas. O ga'angaan wee o kulook.

O **nqeq** onqe jegee ndoki ndaa kaa laxasel no pay ndiwe naa jegna a piis a yeeq a mosu. Mbind ne a may muut fo wiin. Wiin we na saate fee fop a ngar a. O rokanga no bind ne jegkiro maa o moof ka ndax a may fo wiin. Muu fodoona, o nan a a kim ake. Gawul we a mbakaa. Xa sar xa yaaju a faapel, wiin we a moof teen. Rew we a mbecaa, a mboxaa, a simataa a Yaa Mari fo fogum. Da **faay** lool. Mboɓ ne fop, Mari, Semu, Wiktoor, Teniŋ, Menge fa Duuduyiin fop a mboxaa, a mbecaa fa den.

Um tekit a felem :

bat : bes fee o nqeq onqe a ruusel

nqeq : o ndebandoong onqaa sogeena rim

faay : ten refu da kontaan, a njeg kam fa mbelu

Laamit qoolandir :

Kum Mari a rokooxu ?

Kum Mari a nandta ?

Wiin we tam a moofuyo ?

Rew we kum a mbiyaa ?

EKOL O XE WETAA

Xaye ekol fee kaa wetaa. Rend, Ñoxor fa Ndeela na kalaas See-Pee a ndefkaa. Da nges, a ndokanel toki mosu, ya' den a jikan a den saak qas. A coox a den a ñakit, de ñaamo saay' fa o siis bo a ngiño. Ta dam a Ndeela no bay, Ñoxor a reef tookum, da sagaa na ekol faa. Ye da ndetaa, **mboɓ** ne a sawar lool, leek-leek sax da ngimaa.

Ye da matiidna ekol, da nga' xa tebandoon xa mayu. Den fop da ndok na ekol fee. Muse Fay, Dirikteer fee na ekol fee, o xe moofa fo meetar ke fop, da mbindaa, a cungaa xa elew axe fa **kelfa** den. Ye da mbadiidna, Madam Seen, meetar fa ndew fee, a lal a den kalaas ne da ndefkaa. Xa caac' axe a **muuyfooxa** rek ye da soɓna yoon den da moof. Ya'den a simin meetar ke fop, a moof baa baatin, a dalfo asoox mboɓ ne. We' ya' den a retna a caac' axe a dal fo raapa bo yaa de dokka na a kalaas ake.

Um tekit a felem :

Mboɓ : xa debandoon naa layeel a mboɓ

Kelfa : o kiin oxaa refna o maak, a adooxan wiin,baab,yaay

muuyfoox : ten refu oxaa naa jalaa o dan

Laamit qoolandir :

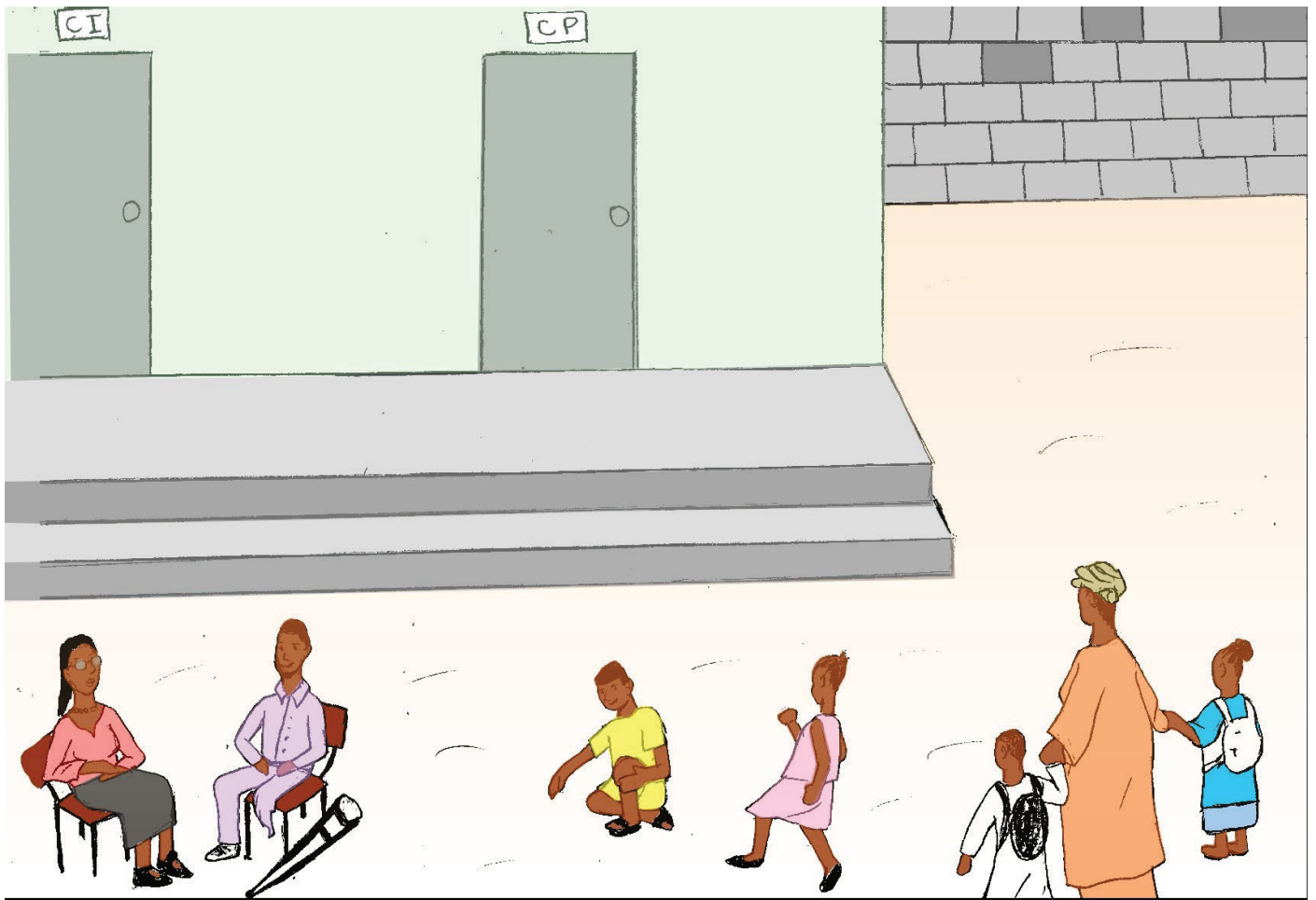
Kum xewu xaye ?

An naa refkaa na kalas see-pee ?

Kum reefu a ñakit ale na caac' axe?

An lal a caac' axe kalaas den ?

An refu dirikteer fee na ekol fee ?

A TOK A SAREET

No **koohom** nuu refna, a juga bes faa andoona ee saate fa leng jegu teen marse faa da ne'aa luuma . Xaye na ardaba fee, ten refu bes luuma fee Jurup, A sareet ake o we inooriidaa muu refna no caate ken a **paan** ale. Wene a ngumnel xa paam, waana a ngumnel pis. Den fop da sufel xa qos marsandiis kuu refna : tikoarik ñaamel, xa saaku kaaf, pursiin, a ñaaw, a cek, paal, pambe, fok... Ndaa ke da mbiiqaa-mbiiq fop koy, naangee pañtaa da suf teen wiin. Mayu na den a ndef jula, lakas we a njikiida. Yoq we a moof na peeper ake, a yoor a caf den. Oxe naa yufnaa a moof no mbaamir naa. A juga teen sax yaal a sareet akaa andoona ee kaa da ñaay'aa mbaa da cufaa a foxaa a sareet den.

Ndaa koy, a fat a paaxeer ake a naanga taxaa boo leek-leek ta jegu bagaas yenu, mbaa sax ta ref wiin waa mbilna, a mberengoox alanq. Leek-leek iitam, pis a **mam**, bagaas ke na sareet ale fop a njuumoox na fat ale. Mbaa sax o kiin a yen baa mukuy'mbaa ta boloox. Keene dal'u a Maalik, o ðeenqe Fap-tew Mberi, jegna xa kiid betaatadaq, a yac'u ñak teen a ñiiñum.

Um tekit a felem :

koohom : ten refu bes faa dakoxiidna te ñaal betuufik

luuma : ten refu marse fa na juga ayubes fu refna

paan : ten refu caate ke mbokatoorna

mam : I pis ne kaa yufa too o leng waage ran o dam

Laamit qoolandir :

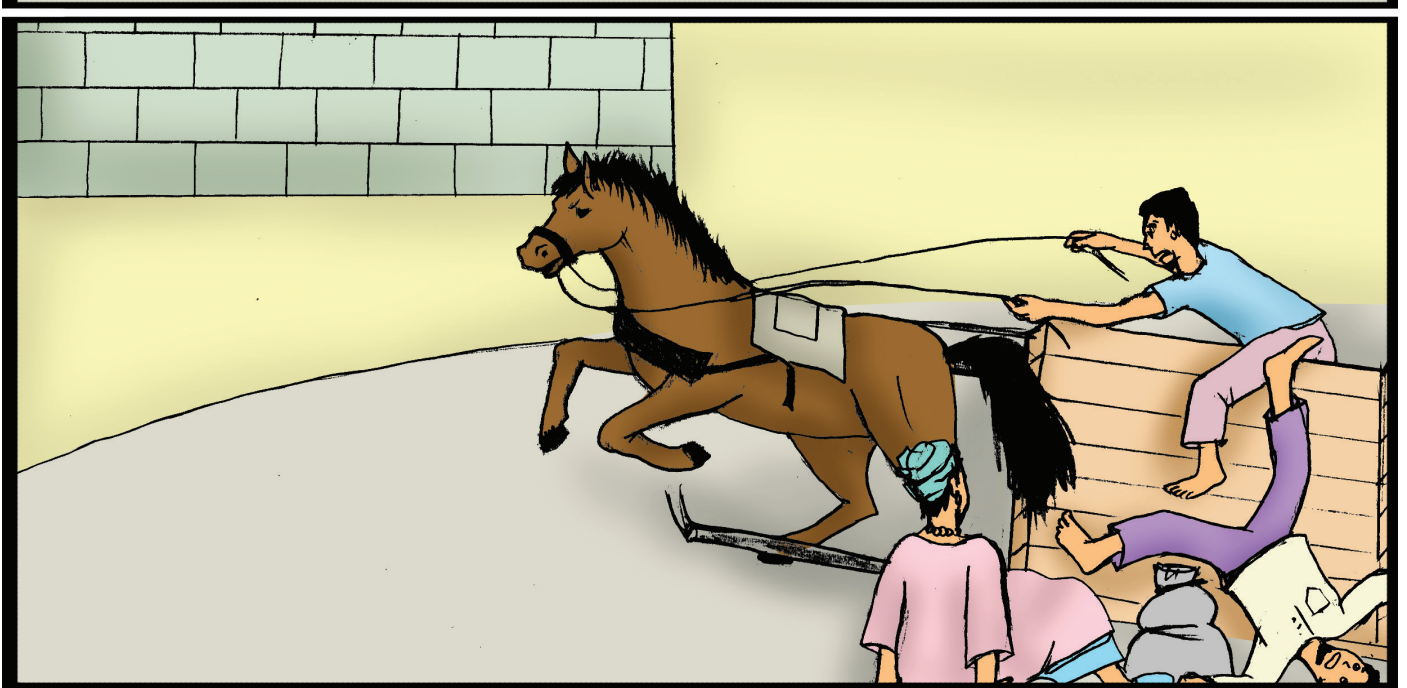
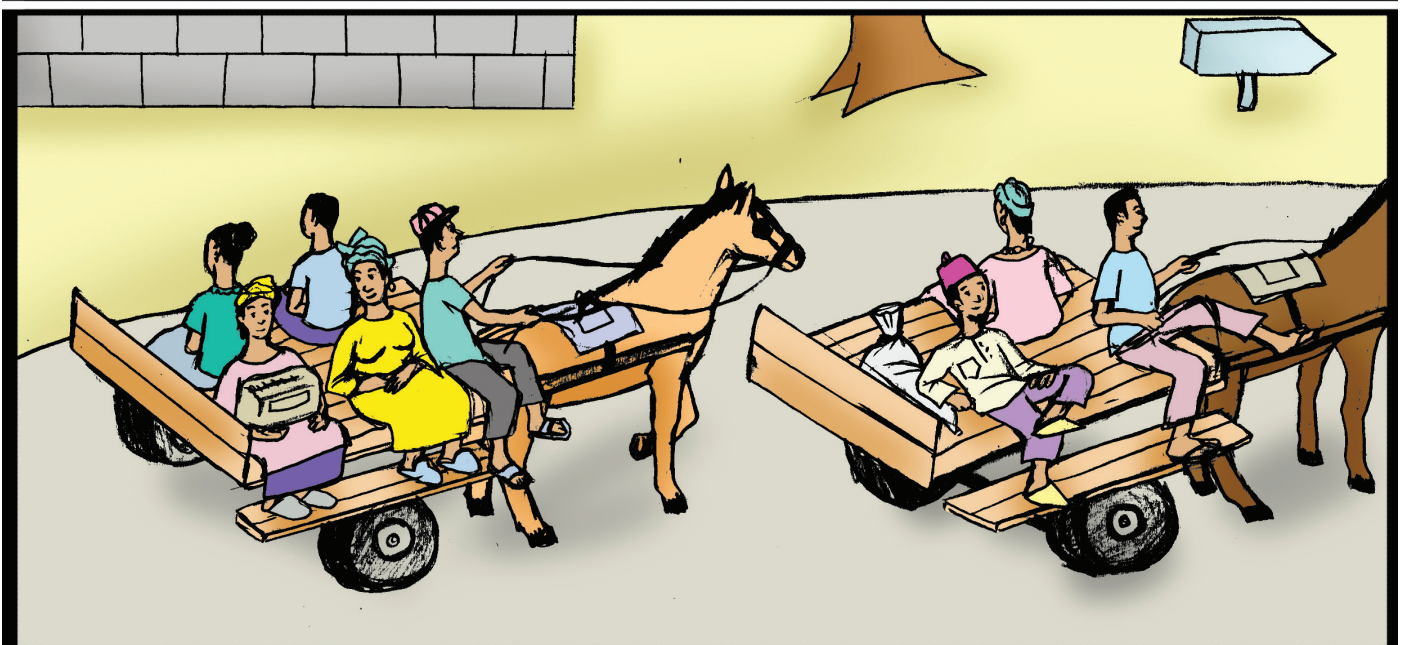
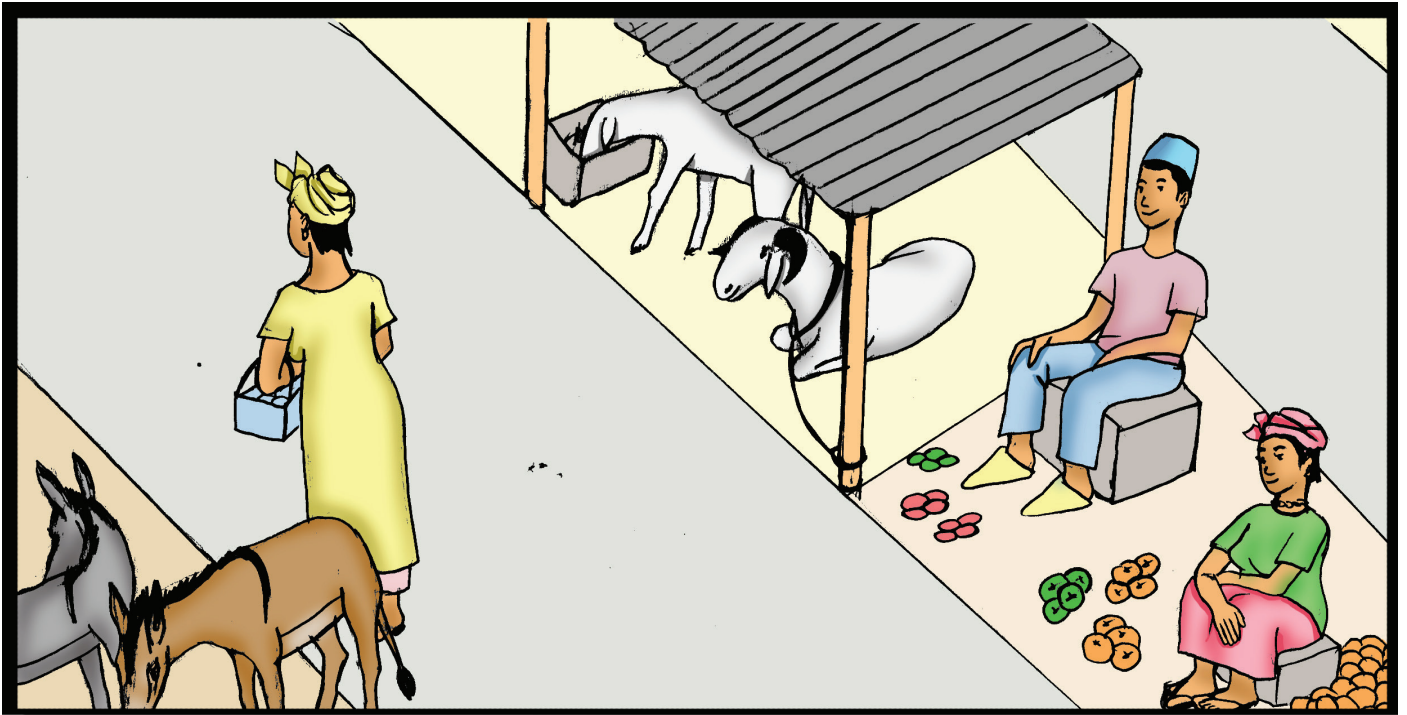
Saate fum jegu marse ?

bes fum refu bes luuma Jurup ?

kum taxu boo bagas ke a yenaayo?

An refu Maalik?

Kum dal'u Maalik ?

NGOOR MAA'B

O koor moof'u meen a maabaa baa ne'el Ngoor Maab. A jeg nqoox saa laye ee : « nqoox nene koy, oxuu moy'axama waag xa maab rek o jangin » Ta retaa, baa fad no mbind, a soɓ maaga o njaac' o ngoor saa layin ee : « taa wiin we no mbind ne koy ? » o njaac' onqe doonin ee : « o waa na koɓ alaa ».

Ngoor Maab a doon a layin ee : « reti ci'aam foofi boo um yer »

O njaac' onqaa ret a jaxasaa foof le no nqaw ne. Ngoor maab a layin ee : « xa fi'aa keene koy ? » o njaac' onqaa doonin ee : « kaam jiqtaa foof le faak fo foof le feedefaak ndax um ci'iidong foof le xaye » . Ngoor Maab a layin ee : « xayeen » sa layin ee : « ci'aam fidel bom xepand o gut »

O njaac' onqaa ret a dam a siik a yeeq ale den. Ngoor Maab a layin ee : « xa fi'aa keene koy ? » o njaac' onqaa layin ee : « na siik aleeke i ngeftaa fidel ». Ngoor Maab a layin ee : « xayeen ! » sa dakwo layin ee : « reti xoyaniidaam wiin waa na koɓ alaa ! » o njaac' onqaa ret bo ndeer ee ndeer a fat alaa ta yuug maaga. Ngoor Maab a layin ee : « xa fi'aa keene koy ? » o njaac' onqaa layin ee : « a fat ale degu um dugandan » ngoor a layin ee : « gari jang nqoox ne mi, wo mat wagaxam »

A nax a reef maaga fag o naf, a roxondur a roog, a saayaa lanq ke, a guugujaanu o maag, a soocwaa mbudaay, meesees a fool bit a fakaa o ndama.

Um tekit a felem :

jiqtaa : kaa bug o ber foofi ke njaxasoorna

a siik : ten refu a cek o koor

dugand : fokat kaa degna

Laamit qoolandir :

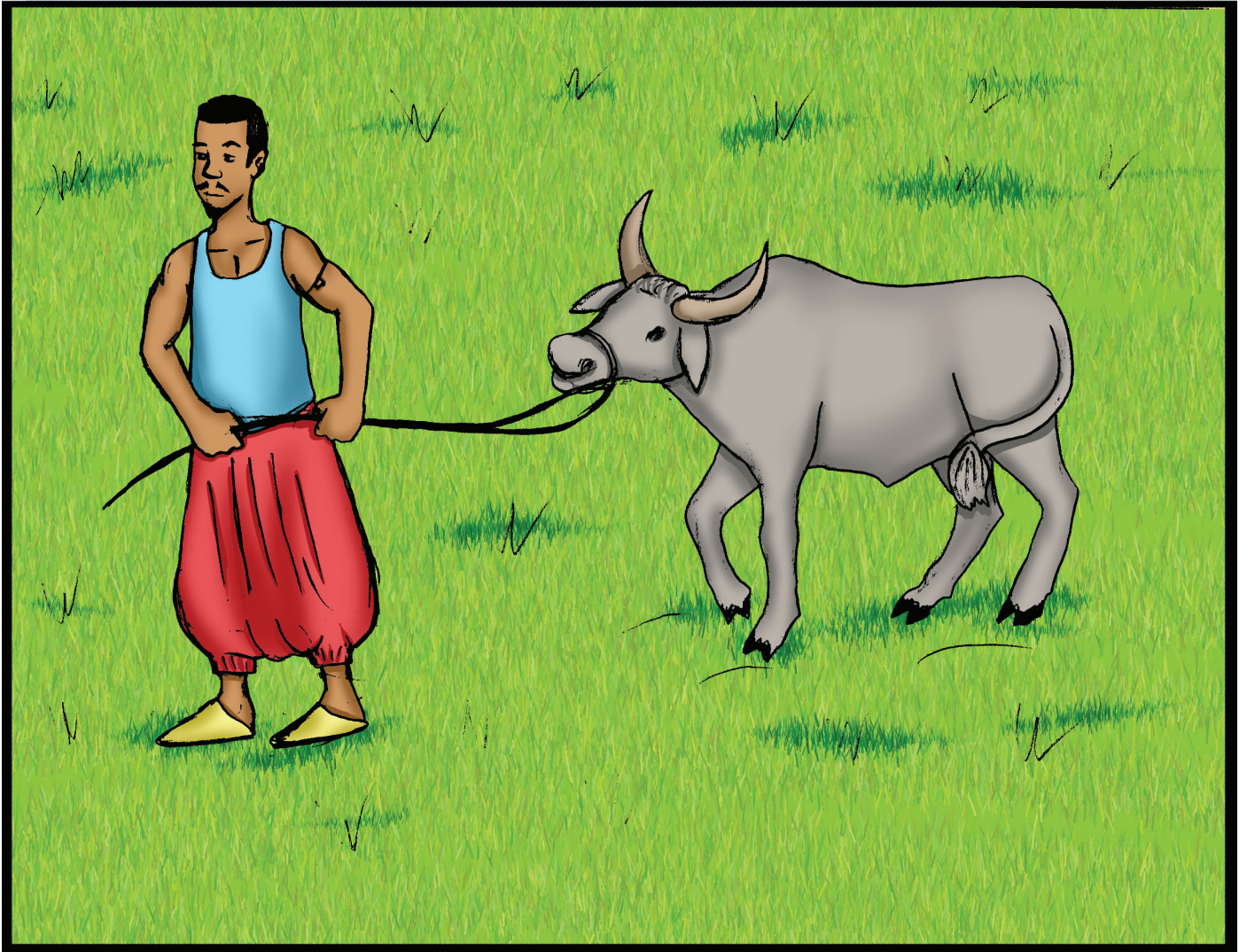
Xar Ngoor Maab a waagu ?

An a soɓu no mbind naa ?

Xar a cooxu a njaac' onqaa ?

Xa taxu Ngoor Maab a coox o njaac' oqaa nqoo naa ?

Ndax o kiin waaga ber poofi kaa njaxasoorna ?

BIRAM KAA RET'U NO TAAX KAA

Biram alaya'ee kaa ret'u Kawlax, a yoon fa tokoorum. Ta gat, i sadgiidin, ta wetandooxaa ke ta ga'na no taax kaa:

-Na jamaane fee ndiikii, tok daaf njegatee no taax ke. Pind kaa tabaxeena soom njegu no taax kaa. Muu retoona, a jega taax.

Taax a naanga jegaa tok fik mbaa tok mayu. O dung ole a refaa dar, tafil fee a jeg a peron. A ndok aluu refna a jeg xa palanteer fo begax. Begax ke a mbegteel seluur, a njeg rido. Bomb le a waaga ref a seng, a waaga ref a arduwaas mbaa sax ta fiyel teeraas. Den ngupu no pind kaa Kawlax.

Ye retuuma kameemam saate faa, ga'aam maag pind taax-took. Tok ke a ndondrandel, a leng took a kendum, ta ne'el etaas. Etaas ke a nyaayteel eskale. Tokoores a layaam ee a refangaa taax-took naa jegna etaas mayu, kaa jegaa asaasoor, o rokangaa teen, ta disoox a rayaa took boo o fad.

Um tekit a felem :

Teeru ke : ten refu saate fa maak, a jeg taax mayu, a jeg xa oto, ped ke a mbiyel godoron.

Teeraas : ten refu a ndok alaa andoona ee jeggee bomb. Took fee kaa tabaxel fo simaa.

Asaasoor : kaa refaa nandu nen kees maak na naa rokeel, a naayaa a fudooxaa no etaas ke.

Laamit qoolandir :

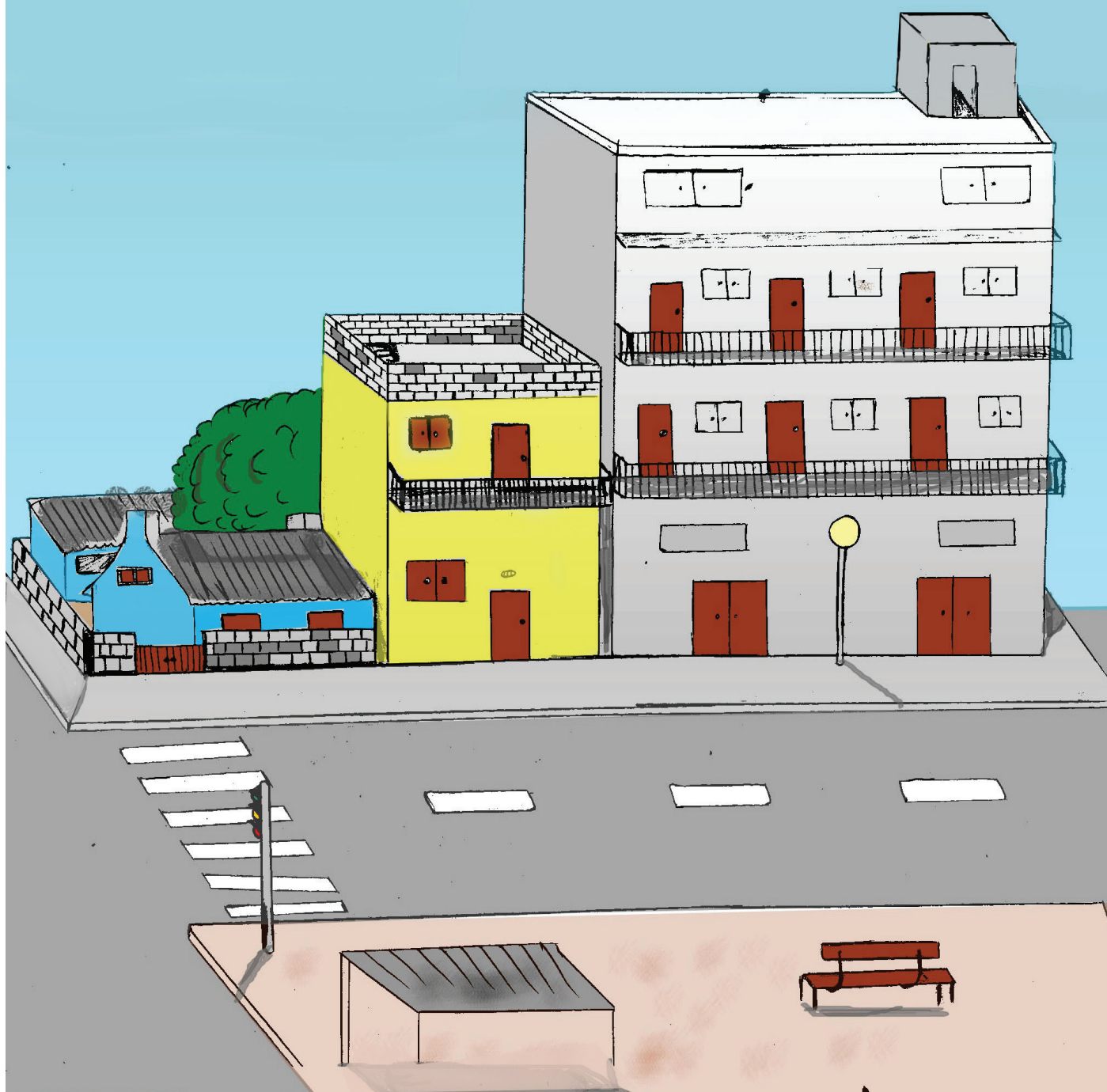
Kum taxu bo wiin we a deta no taax ?

Kum taxu bo wiin we a may no taax ?

Tok poyum waagu jeg no taax?

Mam jegu taax no saax le?

Xar jegu na teeru too jeggee no caate ke no took fee?

NDIIG A FADA

Ciid ne faga yaam a deba faak kirand. Andaa ee ciid a sutooxangaa, seek naa rokaa. Seek a sutoox, a sarandam a ndok. A sarandam a sutoox, ciid a rok. Ciid a sutooxangaa koy, ndiig a dakooxiid. Me ndiig a roktaa boo me ciid a fagtaa, a refa a qool xarbaxay fa a qool a fak.

Ndiig a ref a qool a tadak, seek a ref a tadak, a sarandam a ref a tadak, ciid a ref a tadak. Ndiig a fadangaa, roog fee a debaa, wiin we a ngooxaa. Boo seek a sutooxaa, tuufe-duufe ke a mboor, xooxoox we a saxad kaaf ke, a ut a aareer ake. A fiyangaan, kaaf ke a ngeerel, a aareer ake a mbokatel, a nambel. A mbeerangaa, da mbac, a mbees.

Um tekit a felem :

Ndiig a sutoox : Roog fee a debangaa boo wiin we a ndetaa no qol, keene naa layeel ee ndiig a roka. Ndiig ne a fagangaa koy boo debatee, ta layeel ee ndig ne a sutooxa.

Tuufe-duufe : tuufe-duufe refu ke naa duufel fop no qol. A aareer, kaaf, a ñaaw, fo lakas ...

Geer kaaf : Boo kaaf ke a saxadeena baa pissidel, a njuumel, kaa da yipeel kam ndap, a ngeekel maaga.

Laamit qoolandir :

A qool a poyum ndiig a jegaa?

Ndiig a rokangaa baa sutoox, a baat o dakwiid, ta ref a qool a poyum?

Nam kaaf ke saxadeena a mbiyeel baa pisiideena no pind ke?

Xar naa laltaa ee ndiig a roka?

Tuufe-duufe lakas kum ando?

Nam a aareer ake a ngendandteel?

O NJIRIÑ A PIND A TELEM IN

Oxu jegna o ndik a feetlax xan o ga'ee lakk nu ta refna, cosaan fane teen oxe na pindum. I mbinnda ngiran kataa ret ka baa xon. Mene no saax le in olofo woupou doole. O natta a liim alé no win we ngeen na na senegaal temeet no jangona qaarben betuu fik ka da laya a olof. Xa yaal and xa mayu, a laya : oxuu bindeerna delemof to layino, jegkiro naataange. Keene ndax ta waag O jeg, xan njiit ke adwann saax le in a mbaag a ndamit a in ndax calel ke in a mbaag o yoob.

I njega yaakaar apax teen. Keene xan a tax xa caac'axe ndef na ekol teɓ ke mbaago teel o ndam ke da njangneel. Xan ta tax oxuu jangerna a tubaab xan ta waag odaw soxla'um na sutura no delemum. Me ta refna a maya xa piy no saax le na paalaa. Wa nandna ne na Seex Anta Joop, Saxiir Caam, Aram Joop Faal fo Seex Ndaw. Ndiiki, a leera fop i mbaaga njangin a felem in mbartin na ekol teɓ ke fo maak ke bo na iniwersité.

Um tekit a felem :

Xaymaa : Liip

Paalaa : deetlox, baal

Laamit qoolandir :

Kum na ñowdana delem ?

Xum delem hupu doole na Senegaal ?

Aniin mbindu a lakk ake no saax le ?

Kum yaal xa and axe a layu no ñako bind fo jang lakof ?

Temeed no jangoona wiin foxum na layaa a olof na Senegaal ?

Bind lakkof a waaga roofand saxof ?

Mam i mbaagu jang nit a felem a ke in ?

TUUD

Keeke ref yegnit naa inoor na no we na ngaynaakaa saax le. Da ngar a nqayñoorang yiif no ne waroona genoor a soƀanga yee kaa ɗuudaa . A soƀangaang kam a ndok bo sutoox fat o yoq kam faa a refangee ka wageerna ñak fat o weg xa tonmaax axe weg xa palanteer axe. Fat o gof ku refna kuuraŋ mbaa njelem. Kuu duqin'oona kuuraŋ fat o watnin. Wo andu ta ref firigo mbaa o tele. Ba bogoox na teƓ alaaga.

A soƀangaa yee woxey tafil koy : fat o waaf ma lakwoona ta ref tabax mbaa ma wegu na.

O moof a lanq xot xooxof bek kam a cafof ndeer kubay ke. Doon xa Ɠayof no nbof ke wo.

Ba ɗaay jof na cul ndaxar maak mbaa yoon gofu took. Fat o gof iit o mbiñ onquu na jaltel celem to wegooxee. A soƀangaa o yoon fo lakas. Ba nu matir oxuu refna godit o kendof a raƓ raƓ kaa daawna metar nahik yaam kaa wiin a coxandira kuuraa. Ba yoogoor a parasol ba bogu no pisin bar et no maag. Ba yuf ba waaxu iit ñaayɪ o ndaŋ.

Um tekit a felem :

Tuud : ka yoon fa o yo'nax cegu doole fo xa kiñ

Cul : me fagit na took

Laamit qoolandir :

Mam yegnit ne inooru ?

Na xar yegnit ne layaa ?

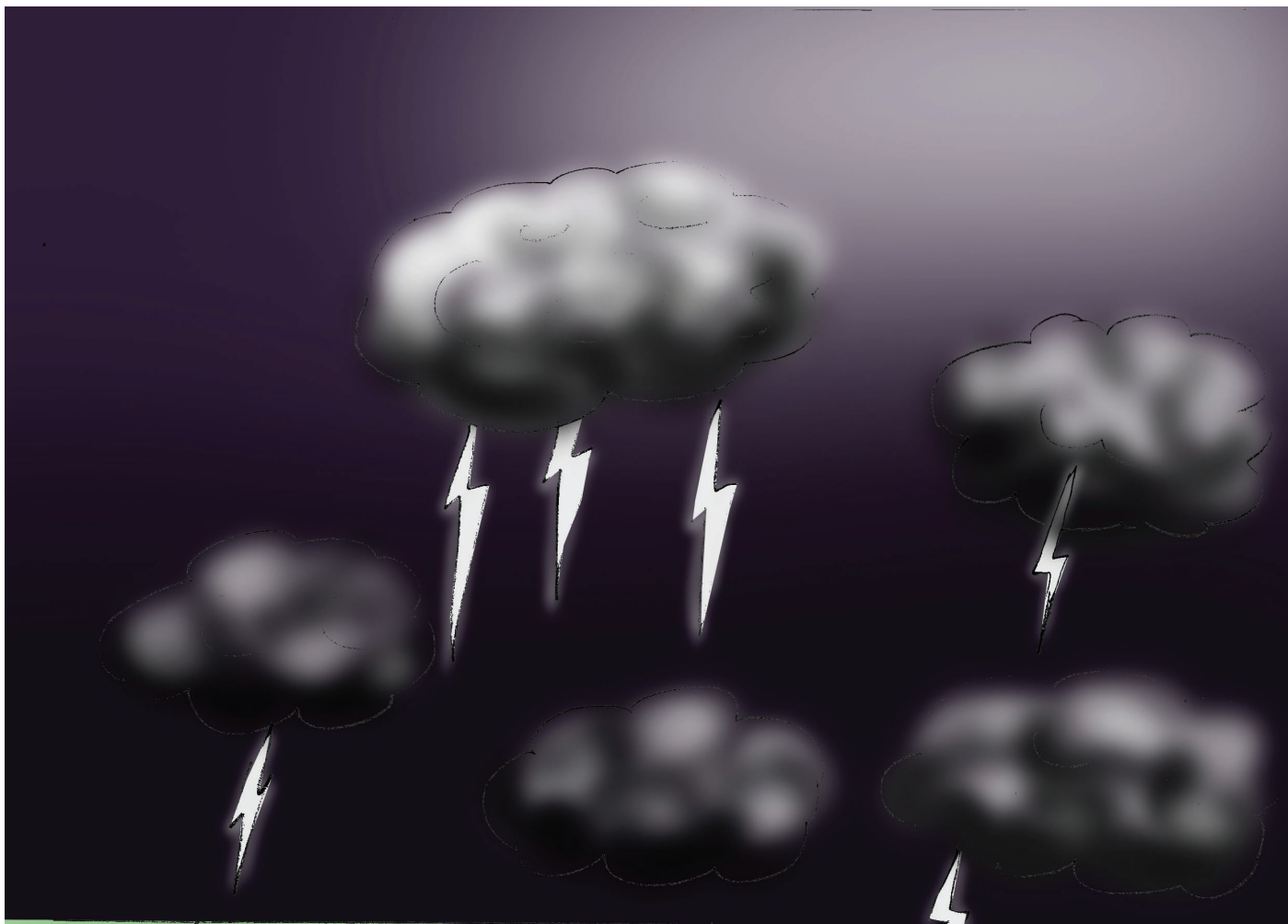
Mam waro moytoox a naanga ɗuudaa ?

O refanga na ndok xar waro fi' a nanga debaa ?

Ndax wara mat kuuraa mbaa njelem a naanga ɗuudaa ?

O refanga tafil xar waro fi' a naanga ɗuudaa ?

Xar wareero fi' ?

SIBIRU

Sibiru, þook ne naa xooyeel anofel naa cooftan. Sibiru fee a daawangaang cer ke wo kaa sumaa, o teel o xij, fokat teen dekooxa. A waadnangaan, a waaga war o kiin. Me andoona ee foof le ka daagaa maaga kaa xupna bes fa ndakwidu mbaa kaa hupuuna, koo ga'aa maaga fo þook þaal na naa mbeyaa. Fo þook neene naa maakaa, a njataa, a cooditaa jangaru fee. Qaw ke jegeerna afnir, fo mbot ne ndebeena to foofi tep ale a yoq teen refu genand den. Ne i mbarna mbi' boo ñoxor fo sibiru fee refu :

-uup fo mbot ne mbaa xa þaxañ axe fop ;

-dung me naa daagaa, afnaa qaw ke i yutangaa teen, too iit i nqooxaa daaf le widna pind ke i ndefangaa no ndiig.

O kiin oxuu ga'oona, ka war o fe'aa no sanke a kom aluu refna, o yeng oluu refna no xiid ole fop.

Ndaa oxuu yegna no cerum a sumaan, a sendaa, fat ta ret no mbind doktoor nuu moyuna mat, ta deetel.

Um tekit a felem :

Anofel : þook ndew ne naa coodta sibiru

Aroox : yetoox xooxof

Send : cer kaa naa cúfa

Laamit qoolandir :

Ndax þook ke fop naa coodtaa sibiru ? Oxum teen naa coodtan ?

Tam ref genand þook ke ?

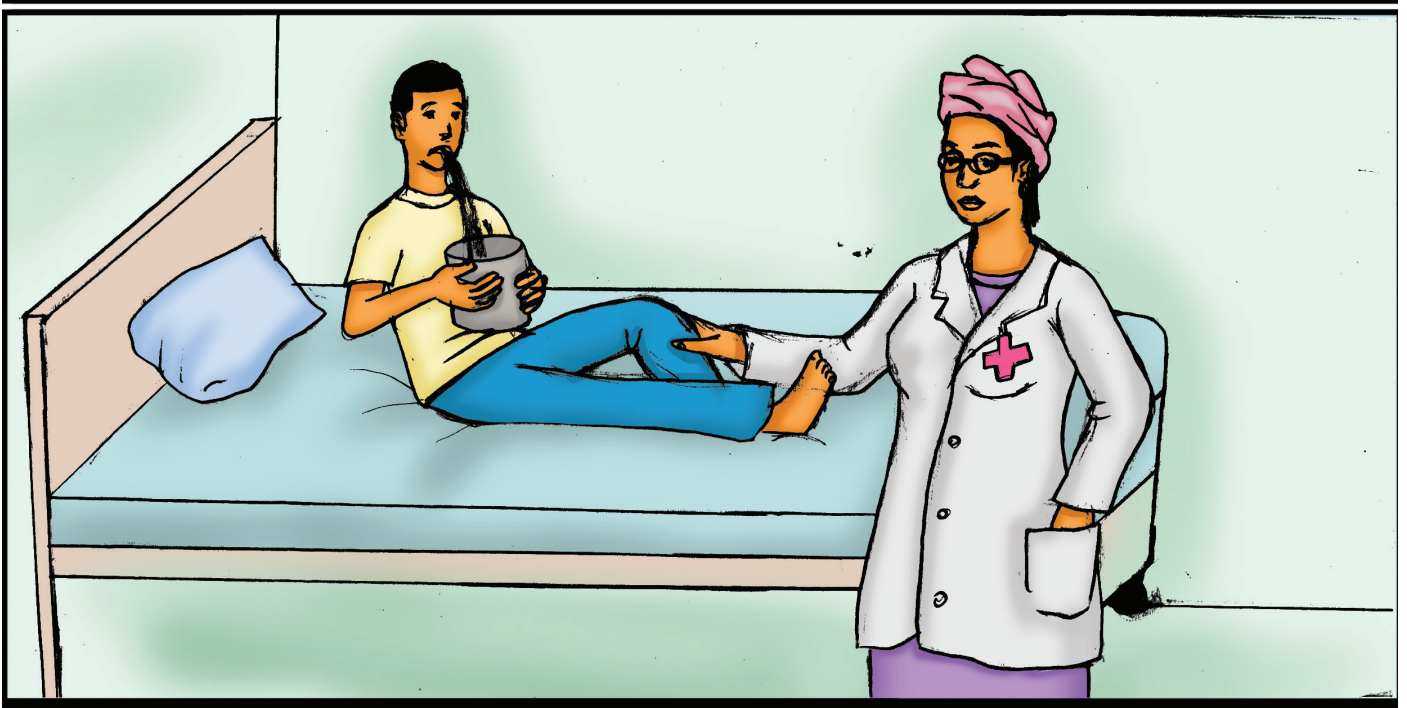
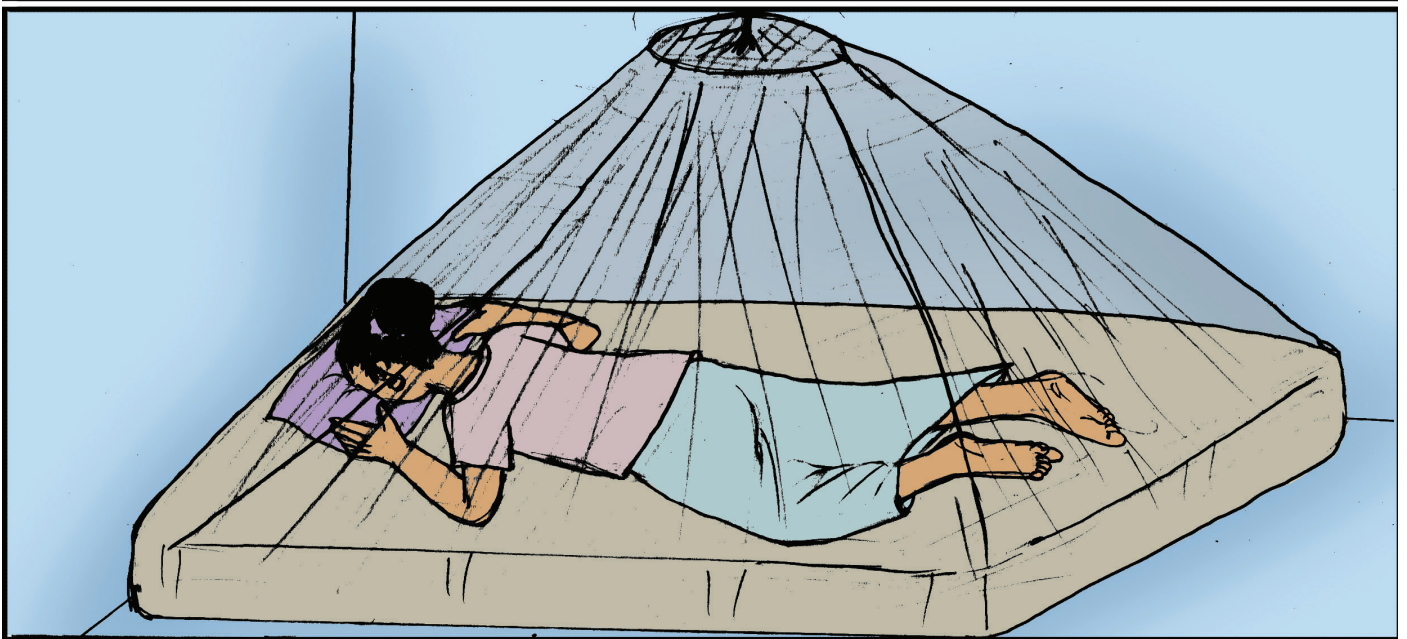
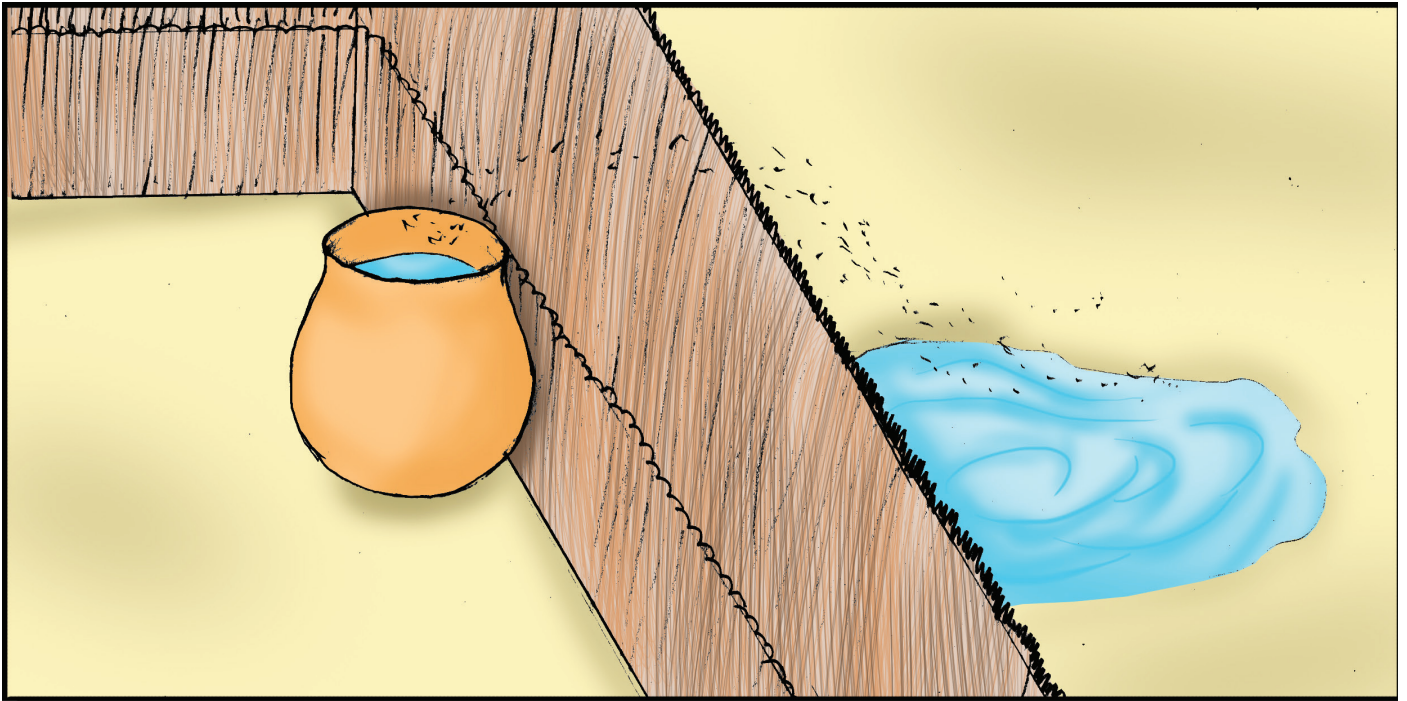
Oxuu jegna sibiru xar a waru fi ?

Nam i andtaa o kiin oxaa jegna sibiru ?

I teelangiran o andit xar

Oxuu fañna o jeg sibiru kum a eetaa o fi ?

No xar o kiin oxe a waru fe'aa ngir jegker sibiru

TOOÑ FAAXEE

Kooseen o ndebandoong o mbiyakaanu a reefu. Kaa doonatiroogu fo maak we, a wena den, a fañaa nduleer. Koom leng, ta joon o koor o maak oxaa naa daanaa no ngel naa. Kooseen a foog ee o tof oo yaam liir ke ta ro-kooxna. Ta waaf o yar, a gar a yoorooxin, a fadaa. O koor oxaa a inoox a moof, a diid baa sendaa,. Kooseen a fadaa rek boo wiin waa a nga'in, a cu-fiid. Kooseen a yuf a dasik laqa pind kaa. Da ngar, a pis o koor oxo. Kooseen a ret a laqoox apaam fogooñ ole juumeena meene. Ndikey me ta dasna, saamaan refu maaga. Yegge rek boo saamaan faa a sutoox a jasnoor fo ten, a metooxaa. Ta dakoox a cinj, saamaan faa a yodoox, a puussooxin. Kooseen a mup a kid akaa, a wuuq ee : «woy xonaam!» Wiin waa ngar, a soñ a Kooseen me ta sakalna, a loolaa yaam ga'atee. Da laamtin :

- Kooseen omat, xar xeto fo kiin oxo?
- Fi'iraam tig de. Kaam foog'u ee o fof oo.
- Ee! A refangaa o tof koy too fi'irang tig?

Um tekit a felem :

O mbiyakaanu : O ndebandoong onqaa andoona ee muu ta refna a fiyaa kaa faaxeerna

Doonatiroogu : kuu o maak a layuuna, ta doonin, a xasir fo ten.

a puussooxin : saamaan baa fuuxna, kaa uufaa o domum, a siitong na kid foofi laa jegna danar, waagkatiro ga'.

Laamit qoolandir :

Nu mosa nga' o tof ?

Nam nu mbiyaa boo nu nga'na o tof?

An Kooseen a joonu no ngel naa?

Xar o koor oxo a fiyaa?

Mam Kooseen a dasik'u?

Xar o koor oxo a fiyu Kooseen?

Xar taxu kooseen a foog ee o koor oxo o tof oo?

Ndax oxuu rokooxna liir rek o tof refo?

Xar taxu toon faaxee ?

NGULOOK NAA MBIND MBAY WAALI

Ngulook ne Fasar Fa Faatu Fay xaye oo. Ngooriin ndefu gor no gulook we, xan da ndet a pisiid o kulook oxe. Gor no gulook we a ngarta a toq a maak, xa qos axe da limaneena kam a ceemreem ale ye da nqeediidna bes Ke da laaceena fop a gara, dara yoqee.

Ye da asna ba cut, fop a pare'a, bo ta yoq o ndaag onqe. Jamin we Faatu adwa, ta muurel njoor, a reef took den ondan, da ngimaa ee : « ngulook a yaangaa yee mbind o mbayee; a yaangaa yaang boo mbind no Mbay Waali », rek gawul we mbakaa, da mbecaa a mbaafik a carind alaa. Ye o kulook oxe fadiidna na carind ale, a sofa gor no gulook we ngumin baa cungataa. Yaa goor maak a nqedanuuna, a lemu, o leng no gor no gulook we gadooxin, a doniin na sareet ale, da ndetaa a ngimaa mbuuqaa.

Ye da ngar na carind ale mbind Fasariin, a ngeenu, so faafak we pisiid a perngel ake, oxuu refna a fec, da maañ bo ta fel. Soo o kulook oxe sog o roknel na ndokum, soo yuuyungat we fo o kulook oxe moof a cuungataa a put ake no ngenar ne. No yeng olaa, mbuud maak jeg'u. Gor no gulook we fo we gentand we mbe' a ndaqatira o mbec.

O fefit : o kulook andee' ke ta soŋkaa ndaa o kusaan a andaan.

Um tekit a felem :

ngulook : ten refu bes fee o tew o doolookaa, a biseel no korum

ceemreem : ten refu ke o koor a fiyaa ndax a ci'el o tew

carind : ten refu o saax ole mbind o rokteel

Laamit qoolandir :

Kum refu kulook ?

Kum taxu boo o ndebandong waagee gulook ?

Kum taxu bo oxe na gulookaa retkee pisiid o tew oxe ten ?

Ngulook an fa an oo xaye ?

An naa retkaa pisiid o kulook oxe ?

Kum de ngimooguu ye da nqotiidaa o kulook oxe ?

An moofu fo ngenar we ye o kulook oxe a rokna kam a ndokum ?

ÑIIÑ 'DOM FAAXEE

Mari Fay daane o xoo' boo roog a feed. Ye ta yokooxna nqes ne, oleng waag'iran o andid. O dek o janoon ole a uut boo a ngid ale uupoox. Faapa Semu bisin mbind dogtoor no ñofu. Ye da mbadiidna, dogtoor fee lay a Mari ta ñaay na taabul ale. Mari a naang kuñaak took a taabul ale, a ñaasoox. Dogtoor fee layin ee :

- Wondooxi ndaxaan mene, too ba yo'noox ndoogu, duqafuliin ñiiñ le. Koo yaɓatkaa soom, um ñeet boo and ne ta nandna. Aca koy, yaɓati ondik. Mari a foor a kid ake, a jeem o muuyfoox, a ñeet a dogtoor fee. Faapa Semu a lay ee :

- Mari kaa sad de', ga'aa ta muuyfooxaa!

Dogtoor fee a yoorwin, a wet o don ole, wootnoox ñiinñ le, a lay ee :

- Jegree solo neene, ndaa ñiiñ le kaa sanjar. A wara waadnel ndaa kaam eetkaa bindanin teex kaa mbatinna uut le, a boosand o dek ole.

- Ta yod a Mari, a bind ordonaas fee, a cooxin a Baab Semu.

Um tekit a felem :

Naang kunaak : ta gar rek, a letnoox took a taabul ale.

Ordonaas : a kaayiit ale dogtoor fee a bindna teex ke naa njikkeel.

Laamit qoolandir :

An jegeeru a ñiiñ no mbind nuun?

Nam a ñiiñ a mosu a nandaa ?

Xar uut o dek ole Mari?

Mam Baab Semu a bisun?

Xar dogtoor fee a cooxu Baab Semu?

Ñiiñ a watangaa, xar naa yoqataa maaga?

Mam ordonaas a jikteel?

Xar naa yaqaa a ñiiñ?

O MAAD OXAA SAAX MAAK

Yaa maak waa moofna baa ndam ee o maad a dodel no saax la saax maak da mbokatoor a laamit na xa pes axe : an bugu dodel o maad saax maak ? xa pes xa fak Ngoor fa Waagaan a ngar a ngeenoox. O koor oxaa adwan na maak waa a lay a den ee o feet fat i nqetik saax la Godagen maaga i njilit kaa oxe warna dodel na nuun dik. No feet olaa biib cuć fop a nqetik Godagen. Ye da mbadna, o koor oxaa njang xa saaku fak a doon, a lay a den ee oxuu refna kaa jang kaa o saaku a yuf boo saax maak. Oxu aduna na dodkeel o maad saax maak.

Naaga Ngoor a adoox, a jil ole moy'na yelef, o saaku faliit rek a yuf. Waagaan a fadiid a jeg o saaku fo jem a jang ta med dis ndaa ta gim a roog rek a yuf. Ngoor fe saqna yelefu ke a yufafulaa a **kaat** a fomu, a damee ten na **maadoox**kaa. Waagaan a falak rek, a damee maadooxkee' ndaa jomum ci'iran ta ñak o fad. Da ndef na kaat den dik Ngoor a adoox Waagaan a falak.

Naaga roog a fiis o yufaag, a ref na tep a fomu foofi le may bo' fo jem olaa Wagaan a sooyata, o saku laa yelfat. Waagaan a moyat o ñof a Ngoor yaam o saaku faliit olaa ngoor a sodat foofi baa med dis. Ye da mbadkataa saax maak, Waagaan a adwat, Ngoor wagaatee sax o fadiid. Waagaan a dodel o maad saax maak. Naaga i njangit teen ee oxe roog a dodna soom na dodooxkaa, to baa dom muuk boo o caali, gimi roog fee na deetlooxang.

A nax a beer maaga rok o maag, o naf a gugujaanoor o maag roxondwa roog a saaya lang ke a soocoorwa mbudaay eetuuna ñis a ret arjana

Um tekit a felem :

dod : ten refu jit o kiin, ta adoox.

kaat : ten refu oxa naa yufaa

maadox : ten refu oxe naa refaa o maad

Laamit qoolandir :

Kum refu maadox ?

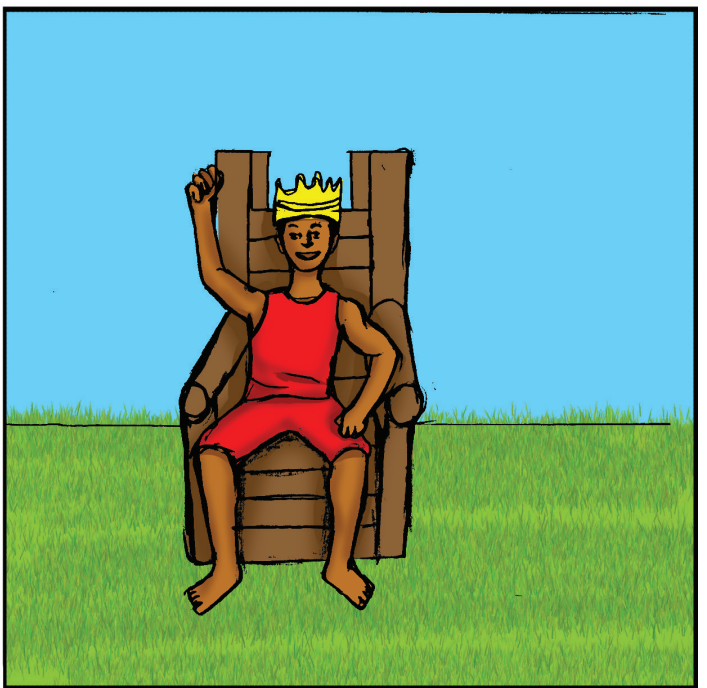
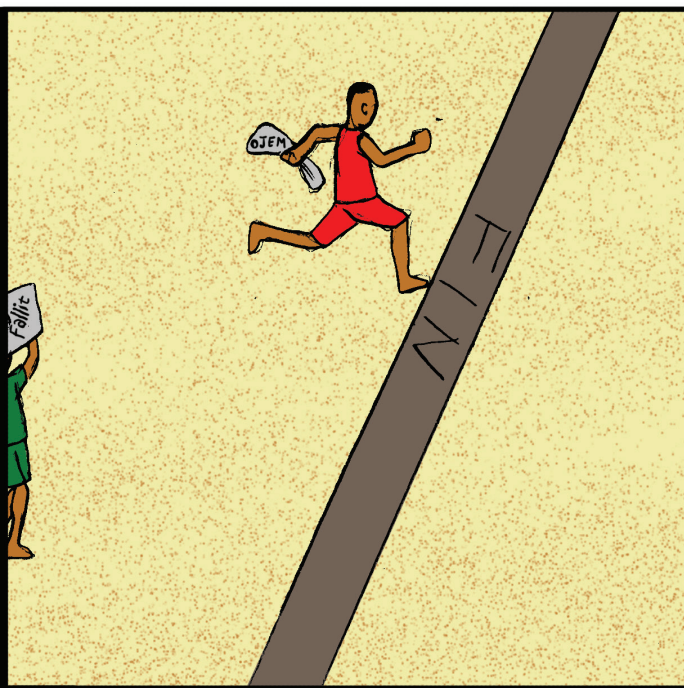
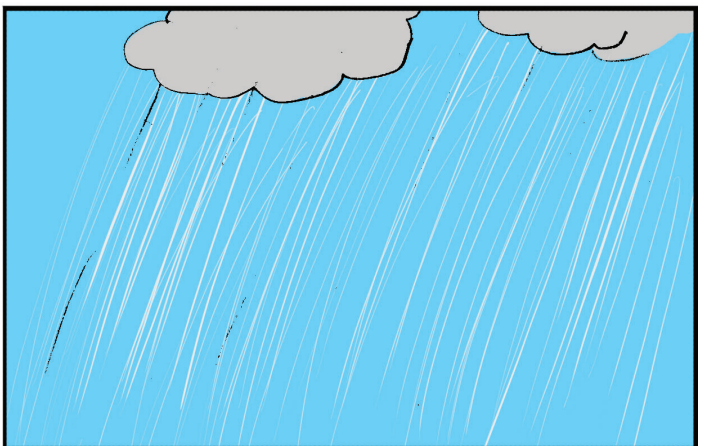
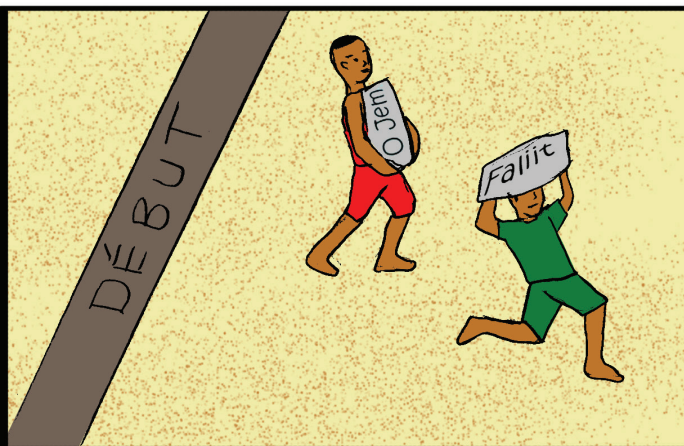
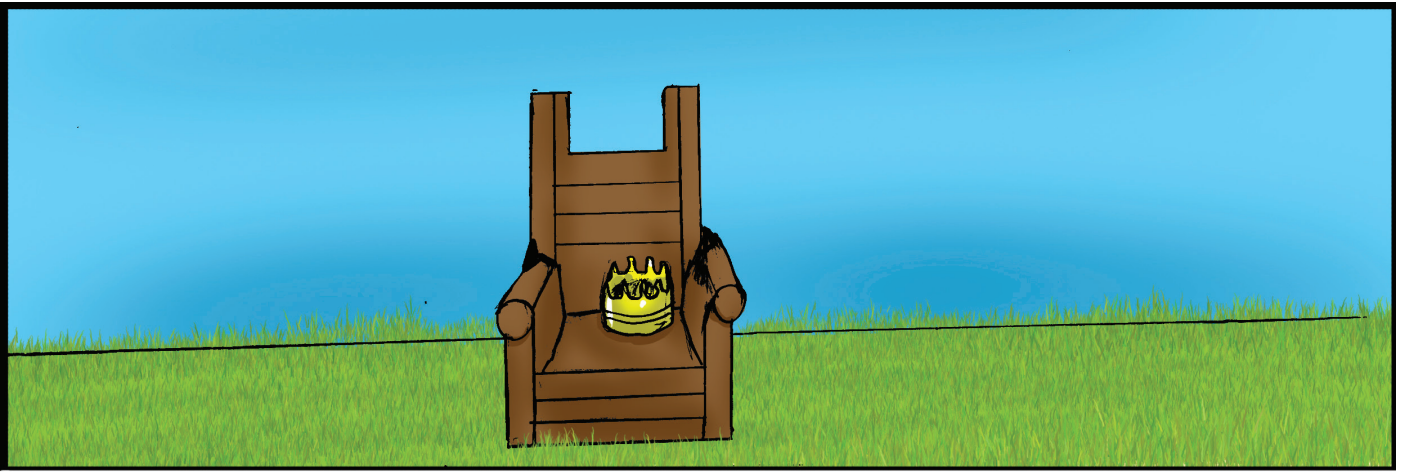
Kum refu o njiriñ o maad kam saate ?

an fa an bug'du ndef maad ?

ku o koor oxe a doonu ?

An jangu o saaku le moy'na yelef ?

An dode maad saa maak ?

FAT I TINGOOX JIR-NDIIG LE

Diiboor fee faafna, Jike fa Baabu kaa ndet'u a feetik a Laasuk no mbind den, yaam a juga ñaal dadik kaa ta gareerna ekol. Ye da mbadiidna no mbind naa, kaa da soɓ a ya'um Yaa Maan, ta lay a den ee:

- «Laasuk de, feedefaak boondiik cer ke mbelee. Jir-ndiig maa-fun. O xe wondooxa na ndok ale».

Mboɓ ne a laamit:

- «A daana daan» ? Tee :

- «Ha'aa, kaam xayin ta deetaa de', ndokyo nga'in, ndaa ba nu cooxin xa bay de, jir-ndiig kaa xabaa».

Mboɓ ne a ndok, a sop Laasuk a iinaa. Tiyaa yuda den lool boo mbaage moof. Da sutooxid, a nqaad. Jike a wetandoox a ya'um ke dalna Laasuk. O maagum Sonar a dalfo lay ee :

«Coox o kiin o bay soom wagee tax ta xabong jir-ndiig. Jir-ndiig kay, pook na cooxan o kiin. A njatangaa oxaa jirna, kaa buusaa no fo'oyum, a bislouxin. A daawangaa oxaa jireerna, a njatin, a yipanin no fo'oy olaaga, ta daaw no jir laa. Neene jir-ndiig a xabriteel. pook na atan.» Sonar a doon teen ee :

«Ke waagna mucil wiin no jir-ndiig waru andel, a fiyeel. Ten refu o fexey boo pook daawkirang baa njatang. Keene koy boo waagan, o leelaa kam mbind ne, moytoox foofi a daagaa maaga, wondooxaa kam sanke suupe.»

Um tekit a felem :

Cer ke mbelee : O kiin a jirangaa, kaa layeel ee cerum mbelee.

Sanke suupe : sanke naa xupand'eena fo teex naa naa raxaa pook.

Laamit qoolandir :

Ndax a juga o kend nuun oxaa jangiideerna xaye?

Xar taxu jangiidee ?

An Jike fa Baabu a teetik'u?

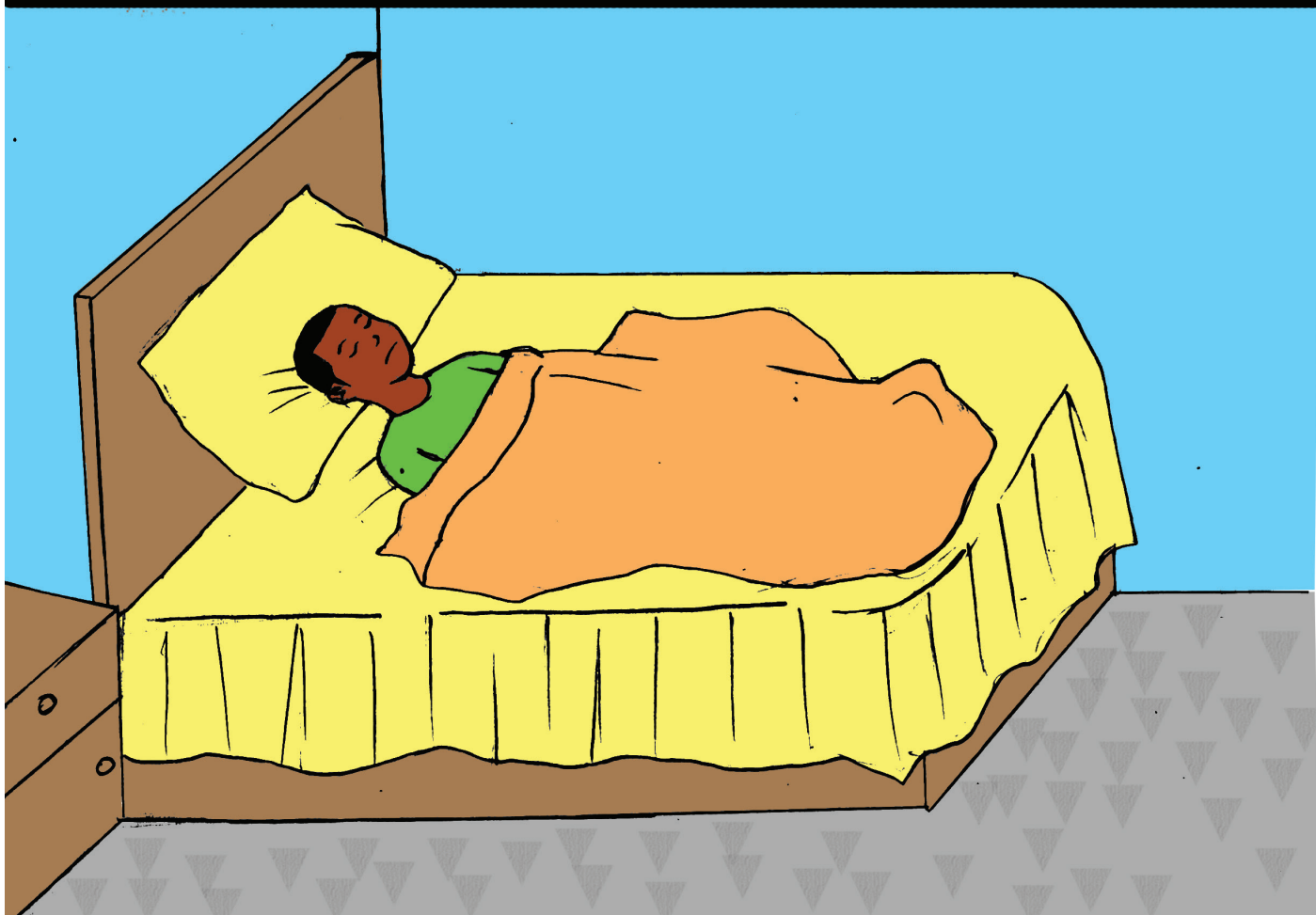
Mban a ndet'u maaga?

Xar naa ataa jir-ndiig?

Ndax sanke soom waagu war pook?

Ndax Baabu kaa war o xayel rek a wondoox no mbind naa?

Mam a waru bisel?

NE KALAAS A XOOLANDTEEL

Faak kirand, Muse Juuf fee adooxanna ekol fee kaa rok no kalaas nuu refna, ee a bugabug i and ne i mbarna seqit kalaas 'in ndax da xoolaa. Ta laye ee :

«Nu mbugangaa kalaas nuun a gen o xoolaa, neekee nu ngenitkaa» :

1. Goor we kaa mbarkaa no calel kene, rew we a mbar no calel kaana.
2. Ta jeg no gurup luu refna o leng oxaa adooxna. Rew we a njeg oxaa adooxanna den, goor we a njeg oxaa adooxanna den.
3. Gurup luu refna a deet ne ta daapitkaa calelum.
4. Nu anda ee a leel kaa yodaa fo'ut. Ten taxu xan nu cooxeel kaa naa muuraa o don nuun mbaa a kid nuun boo fo'ut rokkee na xa ñis nuun. Ten naa layeel xa maske.
5. Fat goor we a mbortaa begax ke, xa palanteer axe fa taabul-ban ake.
6. Rew we a ndefaa na leel ale, too baa leelaa, fat da yipaa foofi no dung ole ndax fo'ut ole maykee. Rew we a ceewaa foofi nqes nuu refna, ta laxadoorteel, a fortiteel o tablo le, a soorteel fuloor ke na peron ale tafil.
7. Baa leng a bindaa mbaa ta fiisaa tig no miir ke. Nu mbañ o ndebaa no dung ole a kaayiitiin, a teexiin, mbaa xa qoɓ a aareer, soraas, mbaa tangal. Keene fop fat nu yipan na famba le naa yipeel leel ke.

Um tekit a felem :

Gurup : gurup refu wiin wa mbokatoorna.

Maske: o maske kaa refaa kaa naa muuraa o nis no kiin, a fatin boo fosuun mba fo'ut waagkee rok teen.

Laamit qoolandir :

Mban nu ndokaa kalaas nqes?

Ndax nu naanga eetatiraa a tok ale?

An garu no kalaas ne xaye?

Xar a layiidu xa elew axe?

Xar o maske a daxaa?

Nam meetar fee adooxanna ekol fee a xooyeel?

Xeca ekol fee jeggee xulanq?

YOLI

A lalit ale : yoli ref kaa andeena apaax kam Afrik fe far na no mudan, a naanga layeel itam soko kam Gambi. Fanjas ngawran naa yoon na fo pexey yoo. No juum le pis xarboxay fo dik nandu fo no saax o lakas ole pis xarboxay fo dik nandu taa ngutatir fo eetaan kaa. Oxe na yoli'a xela jeg a neew-neew xa kiid xarboxay.

Ne ta wata

No mberaand ne, juum seqkee tig nu njil oxe na eetit ka. Oxe warna ñaay' a waaga:

- sip mbisum no mbind naa saqeerna tig

Mbaa

- ta ñayin (ta jofdatoox mbaa ta gadandoox pin kin ke) mbis leng no pis ke ndaleena baa cut.

Mbaa

- Ta dam

Oxe na yoli'a a waaga ñaay' mba ta dam mbis to dal ke pis ke ten fop, Oxe na yoli aa bugangaa dam mbiss kaa foolna mbisum mbis ne ta xawa. A wagaan no foolit mbamir mbaa a cinj. Yu ta xaw na xan ta dam mbis fikandeer na ta jilit na pis ken juum le. A qaw alu rerf na pis fik na ndameel Oxe war na ñaay' a waaga inoor nu mbind a numtoox taaga na ñaac' a lakas.

O leng oxe damangaa pis ke no lakas oxe fop mba ta wegin bo wagatee ñaay' rek yoli fe faga.

Um tekit a felem :

Mberaand : ne ta etik kaa

Laamit qoolandir :

Xar na laltee?

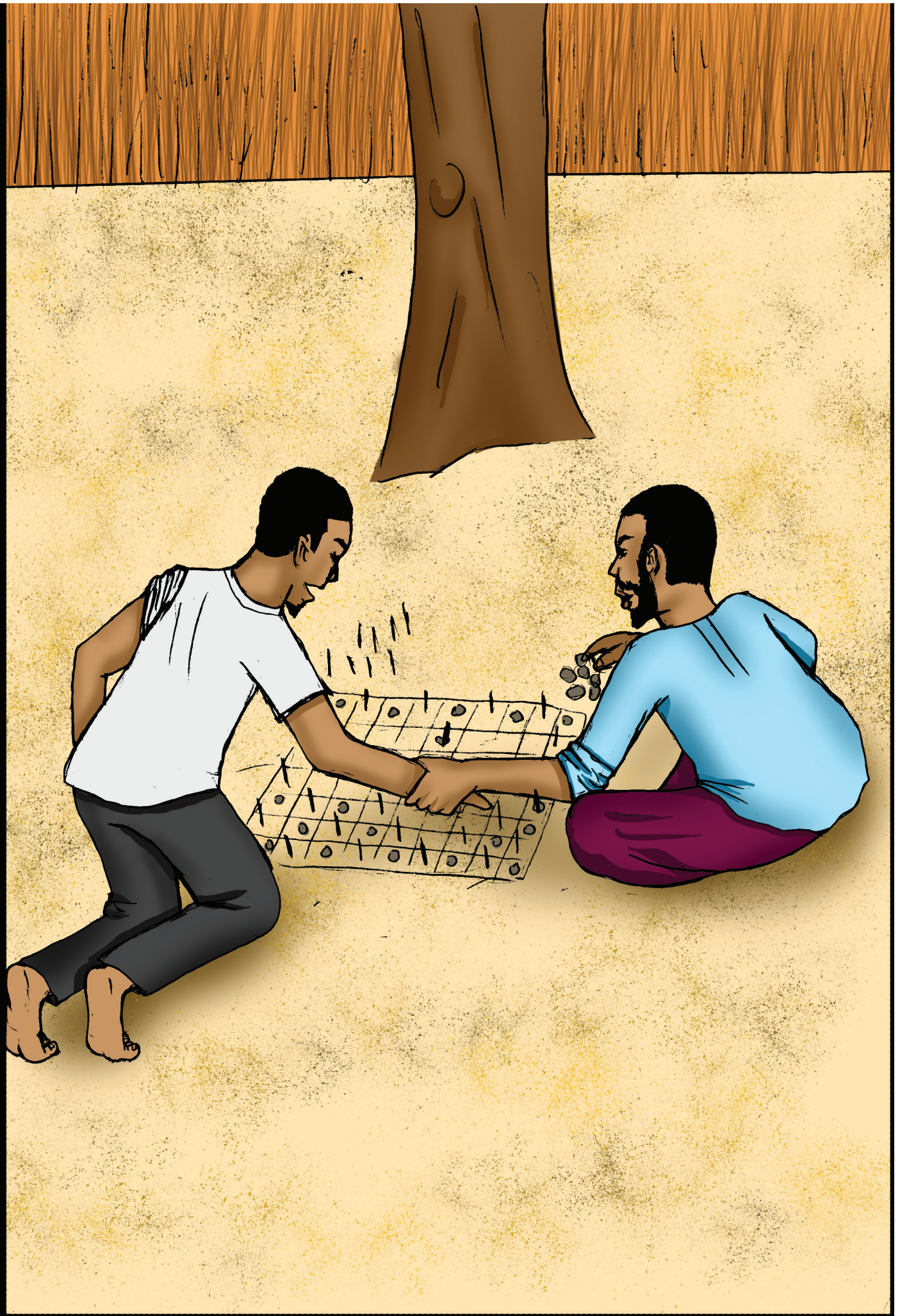
Mban yoli fe a faga ?

Nam a layeel Gambi?

Pis podnum waro jeg ?

Xa kiid o pognum waro o jeg o bugangaa fog ?

Nam yoli fee eetfeel?

MAM REFU CUK

Cuk oxe refa saax deb la refna no jeg ole ale Mbey. A far a kawlak no bemb roog, a nderum fo ten a fodtaa kilomeetar xarbaxay fo petik. Saax la Cuk mayu ngena maaga nand nen dukloor, nda ndiiki seereer bor nge-natu maaga. Leng we inoor a Sinig, lakas we inoor Fa'ool, da sinjiid maaga. Saax le'in koy magnee yaam pind qarbeen nahik ndefu meen bo ta tax i andir in fop.

Saax in, ndiig a fadangaa ka i nqooxaa ke hupna no ke na xooxeel kaaf fo ka ñoowteena nda i naanga nqooxa itam a aareer; kaaga cikweeloo, fa ñaaw, maac, basi, fasaab, pursiiñ fo xa qaal. Ciid ne fadangaa bo calel ke pakandoox a juga waa na **ciidlaanka** bo yaa calel ndiig a mbadna. Saax in ngaynaak na iit a ñaayfa meen ondik nda o ndamit a jeg'angaa a waag a moyo jeg doole. A cang a le tax'ee ta jeg ma doole. Ndaa ekol ne i njegaatna a taxa we na njagaa moyo may.

Xa teb axe in a njangniteel a tubaab to a nan a seereer. ten tax'u caaci-koor fe andeerna na cang dara a laamtoogu ke taxna i num a seereer so njaanga a tubaab; ndiki i mbugo ndef dubaab, ndaax kaa a seereer mbaagee njangtel. To um foogee a cang baa moyoogna yoob, oxe na jangaa a jangnitel na **felem** ake ta numna fi'angaan fegoor jegkee ndeer ke ta numna fo ke ta waarna and.

Saax in njegee kuurañ ndaa i njega njofoor, nanoor fo mbexir, ndoon teen mbokatoor no **mal** na i ni'itna Jam Bugum.

Um tekit a felem :

Ciidlaan : ret jalik no saa lakas kam ciid ne

felem : ke i lakaa

mal : wiin waa mbokatoorna a njeg oxaa adwana den

Laamit qoolandir :

Saax lum na ne'eel ?

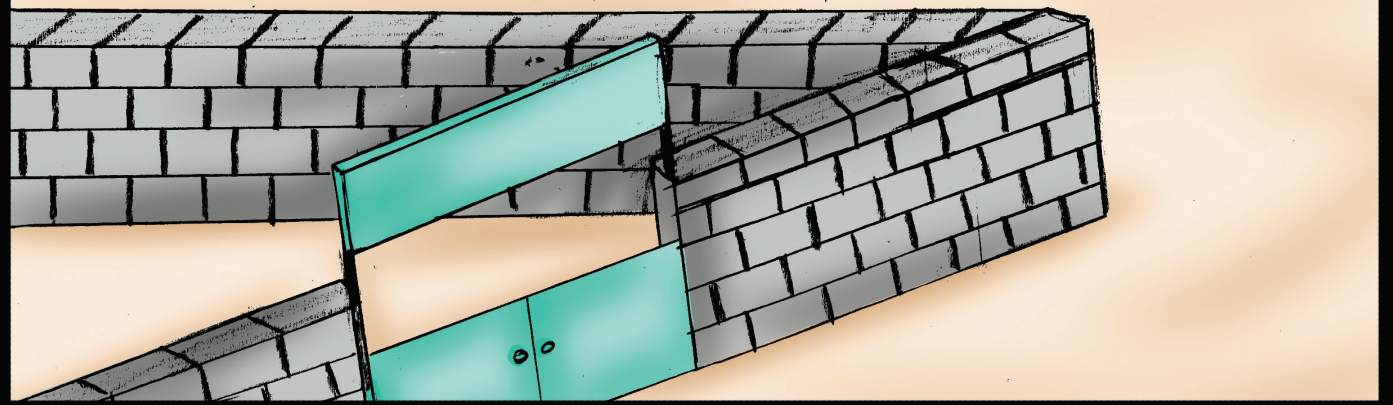
Mam sax la refu ?

Ndax ekol a juga no saax le na ne'eel ?

Xar wen saate fee mbi'a no ndiig ?

Xar a caaci koor a layu na cang ale ?

Ndax saax le juga kuura ?

XAYE REFU TABASKI

Ya baab Muusa jikna suk ran le ten bo ndiik xa caac' axe ndaawanatee tefee mbaal ne. Mbanuu da ngatna ekol, o weyno suk le, a mbuudaa o moselum. A mer'ata mbaal ne da ne'itna Fara era boo Mareem fee moy'na ref o njaac' a layata a faapum ee ta jik suk lakas.

Ndaa xaye refu tabaski, bes fee cungeoogena too a tayel. Mbind ne fop a yokoox piib' cuc, goor we, maak fa xa caac' a mbaaj a njuli'ik jumaa, rew we fop fa yaa Astu a ndef no mbaajan caw ke. We moy'na neew sax a mbaafaa kaada mbi'na. Oxuu refna o xe na tig : wene we no cawir ke, waana mbaajanaa njuf a tegey'. O maax ole a nandtaa njawand maak. Goor we nga't, ta yoqat a qiris ale no mbaal ne cungeoogena yaaga boo ndiik. Ye ke warna fop a fi'eena, suk le xirsel. Da ngut a cut a socin. Fop a yuta me i ndefna, yaa Astu fo yoonum yoqtat u njaw fo njuf ne na tegey'ke. No miñeer, mbind ne may fo o suun. Njuf ne xe belaa. Wiin we taya o ñim xa feg xa eetaan axe no mbaal ne.

Yaa njuf eetaan ne yutna, fop a ngay'ke da mbi'oogna, a ndeer a bool ole, a ñaamda a tegey' a paax pelu ke no mbaal.

Ye da cutna, xa caac' xa koor axe a njaw warga, reew we nomtoox no njawand naa, a njawik a put, ndaa iit a ngendanik ke gentand kerceen ke, ta ref o mbvaax fo ngentand mosu.

Neene watit'u no bes na tabaski faa.

Um tekit a felem :

suk : ten refu mbaal ngoor

njawand : ten refu a mbaw, maa naa jawteel

gentand : wiin we ngenna ne widoonga

Laamit qoolandir :

Kum refu tabaski ?

Kum taxu wiin we a naqanaa we na saat le ?

Kum wiin we a mbaraa no bes tabaski ?

An jiku mbaal tabaski ?

Nam ya' Mareem a ne'e ?

Nam a caac' axe a ne'tu suk le ?

No qes bes tabaski, ngoor we kum a mbiyaa ?

O CIIJIKAX A CEK

No njolloor sumu ne xaye, gaaraas fee Caajaay a xumba lool. Ten hupu wiin na marse fee, yaam a ref na qal ale Dakaar jofna kawlaw. Ndaa koy, meene faaxee dara no we naa cakandooxaa, ne'atiim koy jula we naa mbidaa, a ndiñraa a ndeer a kaar ake, a mbulooxaa cula den. Juma Fay kaa jikwaa a cek. O kaar a garangaa, ta waxoos o ñeem, a yufanin fa cek, a ref na : «A cek ake ! A cek akey!». O kaar o maak a fadiid, ee muut fo pasaase. Juma a naang beret, a kaf a cek, a waxoosin. A pok o ngeq onqe na caf, a yodɪn, a yufan o kaar olaa. Ta fadiid, a yod o goor ole, xoox le yoorna, a ref na : «A cek ake ! A cek akey!».

O goor ole wuuqaa, a cek ale a kaak-kaak naa no ndiñum. O pasaase leng a ga'in, ee:

«Heey! Wo, kene refu a cekof?»

Juma a ga'o goor ole ta pokna na caf, a yen, ee : «Woy yaay! Xonaam»!

Ta deb a cek alaa, a nomtoos no yook naa. A moof, a numnaa o ñeen-qaa ndax ta waas xa lool axe. O maasrum Xadi Fay a dalfo tooñan koy, a layin ee :

«O Cuujuuf soom waagu fi' kene»!

Um tekit a felem :

Njolloor : a ñaalangaa boo njeeɓ ne a fod ndeer xoox.

A mbulooxaa : Da laltaa ked a njikooxaa, a mbaataa oxaa jikna.

Pasaase ke : Wiin we ndefna kam o oto le, a ñaaykaa.

Laamit qoolandir :

Xar Juma jikooxaa?

Mam a jikoortaa a cek ake?

Mam marse fee a refu?

Xar taxu yakandoox a qal ale wooree?

Nam o fiyaa boo bugoona y' akandoox a qal?

Ndax oxaa simeena Juuf soom waagu fi' ke Juma fi'na

NJOM KOOP A MAAK

Njom neene kaa xewoogu jaf leng o hiid oluu refna. Muumeen ke fop nqetiidoogu maaga. A jeg'a ndigal maak naa dalin'eena teen. O mbaax onqe neene refu oxuu maafna o patanel oxe mafoona.

Yaa bes faa dameena boo tee xot no nof Moon ta dalfo ref no waaj.
No ñaal naa koom Moon a lay a Ndew ee : « ba boorik xaye de, yaam a woora ee xam maaf to xam patanel. » Yaa ta fadna no njom naa, a fakoox baa daay soo a ret no calum. Goyiin, Mbatiin, Njogoyiin, yaxaliin fop a ngar, a mbakoox bo tiyaa sum da ndet a moofik no cal den. Ñiig o mat ten refu kelfa fee no njom ne.

Yaa lamb akaa maadna njinaa, baatnee dara Ngeleem a fadiid tee kaa fakwiid. Ye ta tuuswaa, Moon a gartin a cinj a yaadnan, a dalfoo o fekin mbuf. Ngeeleem a rasdooxin rek a falin no don tee dal a yen. Maaga muumeen kaa fop a ndigan a Moon ndax da patin. Nda Moon a fil a laye e : « xey ! nqaarit felu yegaa fo and ee i mafroogangaa ndigil xaye um warel. » Naaga muumeen ke fop a ngim'ata ee kaa ñaslooxoogu soo da nqayin.

Ndak fo ndak, Mbaasaax a dek a Moon. Moon a xor baa baatin yaam a xeefin. Naaga ta lay ee : « gari ! neewaa , ndaa safnaa fo ñeex ». Yaa da mbufirna rek Mbaasaax a bekin a las ndeer a caf. Maaga Moon a daarka, ndax ta watin a las ale Mbaasaax, tiyaa xup ta xap o ndeçin. Ye ta inoox na ndax ta yuf, a soɓ'a mumeen ke fop a ndeerin ndax da mbarin yaam njom ne xool'ata qac. Keene taxu o maab waagee dad ndigil muk.

Um tekit a felem :

O patanel : o waranel o ten. Pat refu war kaa matna xon.

Cal : me pir ke yoonna a moofaa no lang ole, a cungaa maafrel

Yaadin : cungaa boo waag o bet o kiin

Laamit qoolandir :

Xar tax'u muumeen ke fop a nqetiidoogu maaga ?

Nam o tew oxe Moon a ne'e' ?

A refu kelfa fee no njom ne ?

Xar tax'u Moon a lay a Ndew ee “ba boorik waye” ?

Ndax Moon a maafa tig ?

Nam Moon a falaktu fa Mbaasaax ?

NE JOONG A SOSOORNA

Joong fee nu gi' ya, ref'ee paam o maag ole, xan lay a nuun, ne Joong a sosoorna. Kaa jeeg'u bes, o fana a ret na koɓ alaa, a room mbat. Mbat ne xonee, kaa gaañoox soom, a ñaay'aa. O fana xe, dalfo reefan, a reefan boo kam a koɓ alaa, a reefanin, reefanin bo tige a yengaa. Too a gofa gof saate faya boo waagate xaad. Te dal fo ñaay no ndaxar maak, maa te fe' kaa boo a kid ake a ngool. Yen te ñaana boo kam o yeng ole, te dal fo yokoo, ni mbaambirum, jeg'ee tus, jeg'ee taxar, jeg'ee dara. Ne te yokoo na neen, te gi ni lanq ke, daaf laa na sutooxaa. Soo koy a ñeeta tige, a sutooxaa, a sutooxaa, a sutooxaa boo te ref ndaxar maak, ndaxar maak maak. Too koy ñanaate de, oxe ñeetaa ndaxar ne rek. So ye te moofna bo kaat ke mbadaa. Ndaxar ne, ne te sutoo'iit na, a cand ake a dal fo mbookatoo, so ndaxar ne a door a rokaa kam lanq ke, ne te sutoortiidna. A door a rokatinaa kam, a rokatinaa kam a rokatinaa kam. Jamono feene, fana ka jegeegu xam-xam. No nqes naa ta fudoo a xaad, ye te fadiidna, a lay ke te gi'na maak we na saate faa.

Maak we, a layin ee, fat te numtoo maaga, te ñeet ndii ndaxar na, su-toxaxina. Te numtoo no yeng olaa, a gi'a xin ke te gi' ñina. Yee te gatiid-na a layaxin a den ke te gi'na. Maak we a layin ee te numtooxatin. I jaf i datkandee na, yen te reeta te bisloo o morso yeeq, maak we a layin ke te fii'kaa. So ye te retna fa o morso yeeqole, a fadiid, a ñaay ni ndaxar ne a cung boo ndaxar lakas ne a sutoo baa rokaa, baa yoq o ndik, te dal fo fool ni ndaxar ne te ñaay ñina, te jeg kaa te layna, te xum o morso yeeqole na ke rokafuleerna kam lanq ke. Ye te xumuuna neen koy ndaxar ne rokatee ni lanq ke. Ndaxar ne, beleñ a newe. So a soɓa maak we a layin ne maa ndaxar naa sutoona, maa ga saate faye a waru ref. De dal fo toxoo maa-ga, de dal fo newit maa de ngeniidna Mbeleñeem. Neen saate faye Joong a sooste, oxe gi' ñina ndaxar ne ten saate fee a newte, ten ref'u Joong.

Um tekit a felem :

Room : o xay' soox gidi boo ta dal

Kaat : boo ta yengiidaa

Cand : a naaq ake no ndaxar ne

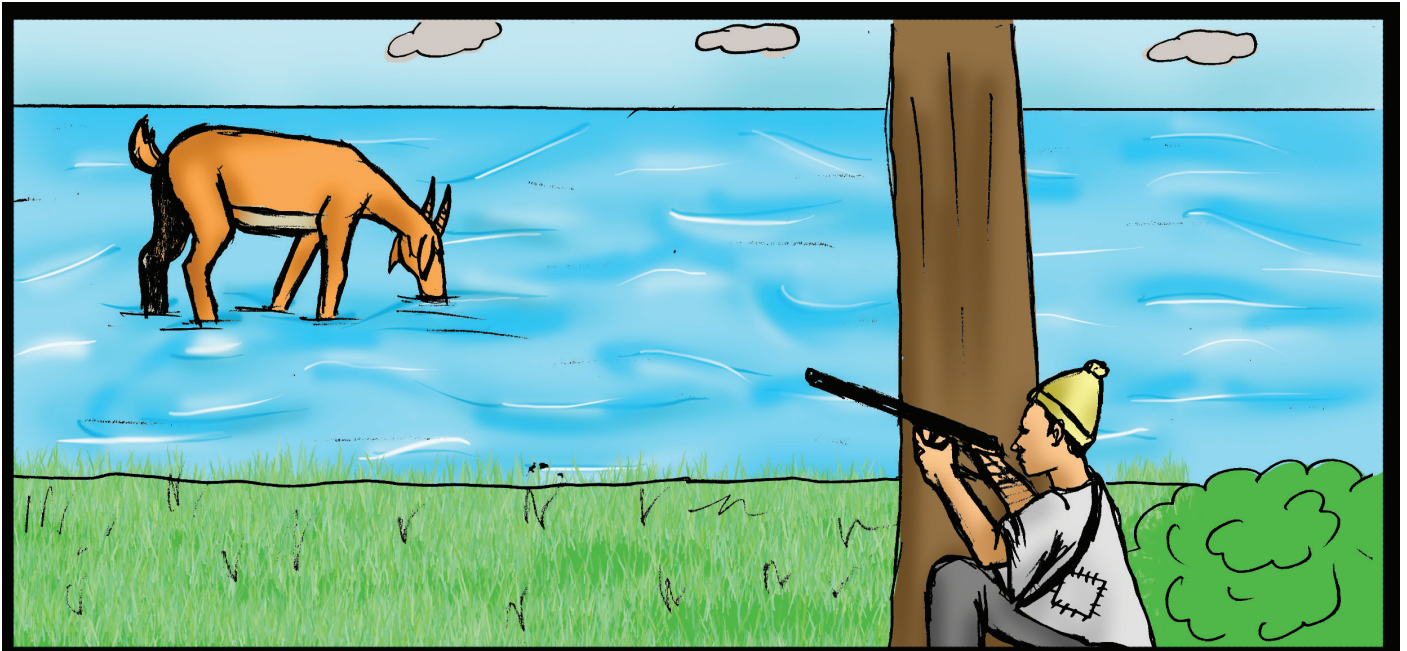
Laamit qoolandir :

Tam o fana xe a ret'u ?

Kum taxu bo o fana xe a ret kam a koɓ ale ?

Ye ta moofna bo kam a yeng ale, kum te ga'u ?

Jaf datkandeer laa, kum xew'u ?

NJOM NE CUK

Njom ne mal ne Jam Bugum Cuk a ndam'ina na diboora fa eetaan no taaw ciid xaye fakaa. Cuk a yokoor xumbaare. Oxuu refna xe fi'aa tig. Maak wee nges me nqel naa refkaa, a leemwaa, a nqedaa jam soom a jeg. Xa pes axe ngasnaa baas ke na mbid kaa o lang ole. Xa caac' o maafrafulaa no lang ole, oxuu refna xoywaa mbiir ne fartoona. Saax le riira.

Ye i ndetna boo no kirand ngoor naa pir ke ngariidata fo fuudlaan we fop. Oxuu refna a deet mbind naa feloonga, o ret ma. Ye a kid a njabraa oxe adwaanna njom ne xoy pir ke ndax da mbindwiid. Muu fodoona o naana a lamb ake njiinaa fa kim a pelu ke. Pir ke ndokaa. Oxuu rokna a songu, a faku, a gar ndee o lang, a yipu teex, a jat, a naq lang a ret a sip cal. Ye a pind ale waajaa paangel ndax pir ke maafrikel rek, fuudlaan we mbuuqandoor : « Ngoor a gara, mbir maak ne Belaybe xana jang njom ne ! ».

Ye ta yengna, njom ne ropel; pir ke fop a cungaa nqooyel. Oxe adwanna mal ne oxe fokatranda den ne da mbindoorna. Nqel ne a riiraa, piir ke a maafreel bo ta yoq pir fik, Ngor fo mbir leng saax Jan. Njom ne harnel, we ne'teena njom ne sog o ndookiid. Oxu refna fa a fatum a roq kam o lang ole, gawul we njiin a den da mbaxtaan, a boxotit teraanga den.

Njom ne xe waajata fag, finaal fee soom yoqatu. O lang ole naag tek, o leng layatee, a pamb ake soom na naneel fa kim ake. Den no njom boo Ngoor xenoox mbir lakas ne, a maafin, o lang ole deg, fop a mbuuq. Leng we sax aloolooga. Naaga njom ne Jam Bugum Cuk a fagtu rend, a fel'a lool a may wiin fo pir. Soo fop a jegit na jam. Kon fat i lay ee : « Jam Bugum, jam um jeg kaa, Roog o yaal pexey » Sam i maadiin mbaan fa jam.

Um tekit a felem :

mal : ten refu wiin waa mbokatoorna, a ñaay'naa

leem : ten refu fiyaa teex, xedaa Roog

mbaan : ten refu o hiid ole na garaa

Laamit qoolandir :

Ndax naangaa fuudaa njom ?

An refu mbir ne moyoona bug ?

Ndax bugaa ref mbir o maakangaa ?

An na fakaa njom ne Cuk ?
An xedoogu jam a jeg no njom ne ?
Mbir a rokangaa no lang ole, kum a fiyaa ?
An maafu na finaal fee ni njom ne ?

